

Po dosedanjem več ali manj občasnem delu pri urejanju enega naših najlepših ohranjenih starih mestnih kompleksov — jedra mesta Kranja, so se pričeli obsežnejši in bolj organizirani posegi za njegovo sanacijo. Glede na zgodovinski razvoj in teoretično že precej izkristalizirane poglede na obseg spomeniškega varstva (VS X., str. 95: C. A.: Spomeniškovarstveno zavarovanje starega Kranja, in VS XI., str. 44: C. A.: Predvojni regul. posegi v urbano strukturo Kranja) je okvir stroge zaščite mesta točno določen v okvirih srednjeveškega mestnega obzidja.

Na podlagi dosedanjih izkušenj pri obravnavi posameznih predelov so bila določena sredstva odobrena za kompleksnejše rešitve, vzporedno z nadaljevanjem poostrelega nadzorstva nad posameznimi adaptacijami. V letu 1967 so tekle predvsem akcije, ki so pripomogle k polepšanju frekventirane mestne osi.

Kranj z značilno usmerjenimi komunikacijami, ki so vse poudarjene s končnimi dominantami treh zvonikov, ima močan poudarek v glavni osi s sočasno vidnimi vsemi tremi arh. poudarki.

Po hrbtenici od nekdanjih mestnih vrat do stopnišča ob Rožnenski c. se pretaka skoraj vse življenje; tu je lociranih večina lokalov in tržnic, zato je bilo nujno, da se začne z urejevanjem prav na tem delu.

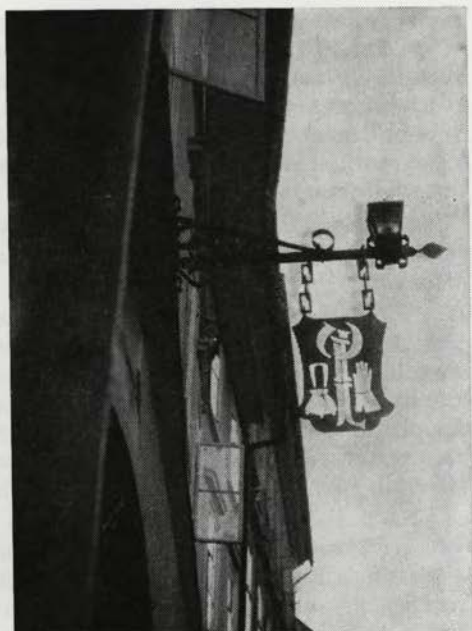
Ob obnavljanju fasad je bila odstranjena in kablrirana prosta električna napeljava za javno razsvetljavo. Vprašanje osvetlitve s tem seveda še ni rešeno, ker neustrezne živosrebrne svetilke ne dajejo pravega svetlobnega tona, čeprav dajejo sicer zadostno število Luxov. V načrtih je osvetlitev mesta z obnovljenimi svetilkami plinske razsvetljave na konzolah; seveda z električnimi svetili.

Najkompleksnejša in najzahtevnejša je bila obnova fasad. Po sondiranih prvotnih barvnih tonih je bila najprej določena osnovna skala barv, ki pa marsikdaj ni bila niti v skladu s celotnim okoljem niti s samo sedanjo obliko fasade, zato so bile potrebne številne korekcije. Šele po pretehtanju vseh teh komponent se je bilo treba odločiti, nekajkrat celo za povsem novo nianso barve, ker je bilo nujno ohraniti enotnost barvitosti v vsem mestu. To je bilo doseženo predvsem z izbiranjem svetlejših umirjenih tonov, ki so bili sondirani na večini fasad. Za edini način barvanja smo izbrali apneni oplesk, čeprav tudi to ni trajna rešitev. To bi bilo moč doseči le z načinom, kot je bil uporabljen na Pavšlarjevi hiši na Titovem trgu 18.

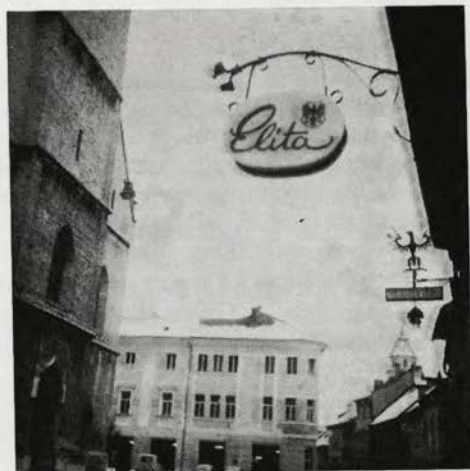
Na gotsko-renesančni stavbi so bile odkrite prvotne polihromacije, gotski in baročni šivani robovi ter gotska in baročna freska (glej poročilo). Odstranjen je bil ves omet do naključvanega gotskega (živoapnenega), na to osnovo pa je bila nanesena enakomerno tanka ($1\frac{1}{2}$ cm) plast zaglajenega barvnega apnenega ometa. Sonde šivanih robov in odkrite freske so ostale proste. Z barvnim ometom smo zagotovili obstojnost barve in odstranili nevarnost lis, ki se pojavljajo ob ponovnih pleskanjih na mestih, kjer so bile potrebne plombe.

Akcija obnove fasad še ni zaključena, nadaljevala se bo še v letošnjem letu.

Ob obnavljanju fasad se je pojavilo vprašanje reklamnih napisov in izveskov. Kljub težkemu problemu usklajanja zahtev reklame in spomeniške ob-

Izveski na kranjskih fasadah. — Foto P. Fister
Enseignes sur les façades à Kranj. — Photo
P. Fister

ravnave starega okolja je bila osvojena obvezna poenotena rešitev izveskov v višini I. nadstropja, z možnostjo horizontalnih napisov na fasadah. Potreba po svetlobnih reklamah je prinesla kompromisno rešitev v obliki izveskov s svetlobnimi emblemi iz perspexa. Med naročniki načrtov za izveske, ki smo jih v večini projektirali na Zavodu za spomeniško varstvo, pa je bilo nekaj takih, ki so sprejeli tudi osnutke po starih oblikah, ki vsekakor boljše ustrezajo okolju kot svetlobne reklame.

Sedanje stanje, ko je zamenjano v mestu že precejšnje število neustreznih reklam, pa daje Zavodu za spomeniško varstvo možnost, da zahteva zamenjavo še ostalih.

V letu turizma je bila sprožena tudi ideja poživitve kranjskih fasad s cvetjem. Projektirana so bila enotna nevtralna korita za cvetje, vendar so bila obrtniško slabo izdelana (namesto naravne barve lesa so bila belo barvana), kar ni nudilo nobene boljše zaščite, zamišljena pa je bila uporaba enakih sivih salonitnih korit). Točno so bile določene tudi fasade, na katerih je bila možna namestitve; pri tem je bilo treba predvsem paziti na arhitekturno bogastvo fasadnih členov, da jih ne bi razvrednotili.

Na pobudo Zavoda za spomeniško varstvo v Kranju je bila delno izvedena reflektorska osvetlitev pomembnih dominant v mestni fasadi. Najpomembnejše točke, značilne za silhueto Kranja, ki jih omenja že Merian, so deli piramidalne kompozicije od obrambnega stolpa in zvonika podružne cerkve na Pungertu preko zvonika Roženske cerkve v vrh stolpa župne cerkve in pod njim obsežne mase gradu Kieselstein. Levi del piramide, gledane z ljubljanske vpadnice (iz Stražišča), je bil že v prejšnjem stoletju uničen (stolp špitalske cerkve in zvonik kapele kapucinskega samostana). Od teh arhitektonskih poudarkov so bile do sedaj osvetljene le tri točke: obrambni stolp in zvonik na Pungertu ter zahodna fasada gradu Kieselstein, čeprav bi bila morda markantnejša in bolj značilna glavna dominanta — stolp župne cerkve.

Dokler ne bo reflektorska osvetlitev izvedena do kraja (pomanjkanje sredstev), bo učinkovala razdrobljeno in ne bo ustvarjala enotnega vtisa piramidalne kompozicije mesta. Dopolniti pa bo treba osvetlitev tudi tako, da bodo osvetljene zaključne dominante v smeri ulic in ne samo na glavni mestni fasadi (Z).

Nadaljnja stopnja sanacije bo vsekakor postopna izločitev motornega prometa z glavnega trga. To naj bi sprostilo površine za podaljšek gostinskih loklov na ulico, morebitno obnovitev tržne funkcije s postavitvijo stojnic (živo vse do 2. svetovne vojne) in tako oživelo pravo funkcijo trga kot središča mesta, ki je sedaj močno omrtvelo, ker njegovo površino preveč obremenjujejo avtomobilski promet in parkirni prostori, za reševanje teh so na voljo prostori na drugi strani kokrškega mostu.

Obenem bi se na trgu rekonstruiral vodnjak, ki je bil odstranjen med 1. svetovno vojno na gornjem (S) delu trga, neprimerne asfaltirane površine pa bi se nadomestile s preišljeno uporabljanimi tlaki.

Sodoben način ureditve mesta ne more biti povsem spomeniškovarstven, ker je treba upoštevati tudi potrebe po modernizaciji življenja, vendar je to edina pot, da se ambientno in deloma tudi funkcionalno ohrani dragoceno staro mestno jedro, ki je izredno dragocen kulturnozgodovinski in likovni element.

Kranj, Tavčarjeva ul. — dominantna je zvonik cerkve na Pungertu. — Foto P. Fister

Kranj, Tavčarjeva ul. — la dominante est le clocher de l'église à Pungert. — Photo P. Fister

Kranj, Titov trg — dominante so Mestna hiša, župna cerkev in zvonik Rožensenske cerkve. — Foto P. Fister

Kranj, Tomšičeva ul. — dominantna je zvonik Rožensenske cerkve. — Foto P. Fister

Kranj, Tomšičeva ul. — la dominante est l'église du Rosaire. — Photo P. Fister

Kranj, Titov trg — les points dominants sont l'Hôtel de Ville, l'église paroissiale et le clocher de l'église du Rosaire. — Photo P. Fister

PETER FISTER: ARRANGEMENT DE LA PROTECTION DES MONUMENTS DE LA VILLE DE KRANJ

Le vieux noyau de la ville de Kranj est tant par son panorama que par ses détails particuliers, un de nos plus jolis et des mieux conservés de nos vieux ensembles urbains. Il est caractérisé par trois lignes parallèles avec les clochers dominants; ces trois points dominants se rencontrent aussi sur l'axe central (la place) où se concentre une bonne partie de la vie urbaine. Une autre caractéristique est la silhouette pyramidale formée par les clochers.

En raison du caractère des adaptations antérieures sans souci des monuments, faites jusqu'à ces derniers temps, il a fallu procéder à des solutions complexes et à un contrôle plus rigoureux de la surveillance, des nouvelles adaptations. On a donc exposé une étude en couleur des façades de l'axe de communication principal, basée sur le sondage jusqu'aux tons primitifs et en tenant compte de la forme actuelle des façades et de leur rattachement à l'ensemble. On a, ce faisant, découvert sur la façade d'une construction de Titov trg deux fresques, l'une gothique, l'autre baroque; la façade a donc été renouvelée au crépi de couleur qui est plus résistant que le crépi à la chaux même s'il coûte plus cher. On a en même temps installé les cables de l'éclairage électrique public, mais cette question n'est pas encore complètement résolue (les globes gris-argent ne donnent pas une clarté convenable); de plus certaines inscriptions réclames adoptant la forme des anciennes enseignes ne conviennent pas. L'éclairage par réflecteurs des points dominants de la ville (donjon et église de Pungart et château de Kiselstein) n'était que partiel, ce qui a un effet de dispersion.

La phase suivante sera la suppression du trafic, le retour graduel aux fonctions de cette place, et l'arrangement complexe de deux rues adjacentes et surtout des façades même de la ville.